

Додаток 7
до Порядку
(в редакції постанови Кабінету Міністрів
України
від 9 жовтня 2020 р. № 942)

РЕЗУЛЬТАТИ
поточного моніторингу Програми
«Реагування на порушення прав людини та посилення правової спроможності
громадян та правозахисників в Україні (Права людини в дії)»
(повне найменування проекту (програми))

Піврічний/річний/ заклучний (зазначити необхідне)	Річний
Період звітування	01 січня 2023 року – 31 грудня 2023 року
1. Вихідні дані Програми	
Партнер з розвитку	Уряд США через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID/Україна)
Бенефіціар	Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
Реципієнт	ГО «Харківська правозахисна група», м. Харків; Всеукраїнська громадська організація «Асоціація правників України», м. Київ; ГО «ТОМ 14», м. Київ; ГО «БАБЕЛЬ», м. Київ; ГО «Європейська правда», м. Київ; ГО «Експертний центр з прав людини», м. Київ
Номер реєстраційної картки	3126-05
2. Інформація про досягнення очікуваних результатів	
Узагальнені результати реалізації Програми в кількісних та/або якісних показниках	<p>В рамках виконання програмних завдань було досягнуто таких результатів:</p> <p><i>ЗАВДАННЯ І: Розширення та посилення моніторингу дотримання та просування прав людини</i></p> <p>З початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації та тимчасової окупації частини території України, зокрема після 24 лютого 2022 року роботу Програми USAID, спрямовану на документування порушень прав людини та воєнних злочинів, було змінено відповідно до ситуації в країні, актуальних потреб бенефіціара та реципієнтів.</p> <p>З цією метою розширено мережу громадських приймалень Громадської спілки «Українська Гельсінська спілка з прав людини» до 21 приймальні та відповідно посилено їх присутність в регіонах України. Головними завданнями залишилось як і раніше – документування, систематизація та зберігання інформації щодо порушень прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права, переадресація жертв збройного конфлікту для надання правової допомоги, а також встановлення достовірної картини конфлікту та активної взаємодії з органами правосуддя, як міжнародними, так і українськими. У звітному періоді така робота переважно виконувалась громадськими організаціями в рамках Глобальної ініціативи правозахисників «Трибунал для Путіна» (далі – Т4Р) (https://bit.ly/3QBkmy9). Співзасновником «Трибунал для Путіна» (Т4Р) є зокрема Громадська спілка «Українська Гельсінська Спілка з прав людини» (далі – УГСПЛ), що діє за підтримки та в рамках Програми USAID.</p>

Для документування подій працівники організацій, що входять до Т4Р (включаючи експертів Програми USAID, УГСПЛ та інших), продовжують моніторинг з відкритих джерел, шукаючи інформацію про конкретну подію, яка має ознаки воєнного злочину (обстріл житлового будинку, вбивство цивільних, катування та інші злочини за Римським статутом). Дані також надходять безпосередньо від свідків і постраждалих під час здійснення моніторингових візитів. Після перевірки дані вносяться до власної бази даних у вигляді конкретного кейсу. Там, де це можливо, працівники організацій-учасниць фіксують події на місці події ймовірного військового злочину під час моніторингових візитів, роблять зйомку руйнувань за допомогою фотоапаратів та за наявності дозволу - дронів, особисто спілкуються зі свідками та за згоди проводять інтерв'ювання. Інформація в базі – закрита, персональні дані додатково шифруються, проте поточна загальна статистика доступна для широкого загалу на сайті коаліції «Трибунал для Путіна» - <https://t4pua.org/stats>.

Загалом всіма документаторами ініціативи Т4Р станом на 31.12.2023 задокументовано 60 810 епізодів.

Унікальність підходу Т4Р у тому, що документування відбувається за регіональним принципом: за різними організаціями закріплені різні регіони України (зазвичай це ті регіони, де ці організації працювали роками і розуміють географічні й інші місцеві особливості), і значну роль в цьому відіграють громадські приймальні УГСПЛ/Програми USAID (див. Завдання IV нижче), які активно документують злочини у своїх регіонах, здійснюють виїзди в інші регіони та наповнюють базу (<https://t4pua.org/>), паралельно надаючи безкоштовну правову допомогу громадянам, які постраждали в наслідок війни.

Необхідно зауважити, що база ініціативи наповнюється не тільки за рахунок зусиль УГСПЛ/Програми USAID. Наведена нижче статистика щодо роботи документаторів та експертів, дотичних до збору інформації про вчинені злочини в ході війни, відображає результати, досягнуті *безпосередньо* в рамках Програми USAID¹.

Наразі база даних ініціативи «Трибунал для Путіна» налічує:

6 124 епізоди (в тому числі 710 епізодів з дітьми), коли загинули 10 318 осіб (в тому числі 434 дитини);
 5 857 епізодів (в тому числі 319 епізодів з дітьми), коли 14 356 осіб (в тому числі 617 дітей) отримали поранення чи зазнали шкоди здоров'ю;
 1 251 епізод (в тому числі 67 епізодів з дітьми), коли були порушені права 5 121 людини (в тому числі 870 дітей);
 3 232 епізоди (в тому числі 106 епізодів з дітьми), коли зникло 4 282 особи (в тому числі 181 дитина).

З метою подолання викликів, які постали в зв'язку із збільшенням кількості воєнних злочинів та комплексом супутніх гуманітарних проблем та потребі у інформуванні широкого кола партнерів, зацікавлених осіб та населення Програма USAID продовжила розширювати перелік субгрантерів Програми² з метою надання підтримки організаціям громадянського суспільства, які можуть сприяти досягненню поставлених завдань Програми USAID, та підвищити спроможність громадського сектору, що працює над подоланням наслідків війни. Загалом було проведено 10 конкурсів з відбору

¹ Документування ведеться з квітня 2022 року, але охоплює період від самого початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року.

² <https://bit.ly/3vACXuJ>

субгрантерів та відібрано 20 субгрантерів, з якими розпочато співпрацю(ще 5 очікують на погодження донора).

ГО «Харківська правозахисна група» (далі – ХПГ), м. Харків (<https://khp.org/>).

Співпраця УГСПЛ в рамках субгранту та ХПГ розпочалася 01 листопада 2022 року, а закінчилась 30 вересня 2023 року. Документаторами ХПГ було задокументовано 4 774 епізоди воєнних злочинів (в тому числі 77 епізодів з дітьми), вчинених в Харківській області та місті Маріуполь, здійснено 141 виїзди на місце подій воєнних злочинів. На основі даних, зібраних в базі даних всіма членами ініціативи Т4Р, підготовлено та опубліковано 12 аналітичних матеріалів³, які вказують на систематичність, широкомасштабність та схожість окремих воєнних злочинів (використання живих щитів, атаки на лікувальні заклади та освітні заклади, обстріли цивільних об'єктів), які вчинялись військовими РФ у різних регіонах України.

Окрім безпосереднього документування ХПГ провело 16 тренінгів та навчило 16 нових документаторів, які по завершенню навчання змогли посилити спроможності громадського сектору у якісній фіксації якомога повної кількості злочинів, скоєних армією РФ. За період проектної діяльності ХПГ було надано безкоштовну кваліфіковану правову допомогу на національному рівні 202 постраждалим від воєнних злочинів. Відомості про злочини, які були скоєні відносно таких жертв, були внесені в Єдиний державний реєстр досудових розслідувань та такі жертви були визнані потерпілими в кримінальних провадженнях щодо злочинів вчинених відносно них. За звітний період адвокатами ХПГ ініційовано 93 стратегічні справи у Комітеті ООН з прав людини, до Робочій групі ООН з питань насильницьких або недобровільних зникнень та до Офісу прокурора МКС. ХПГ підготувала два подання до Міжнародного кримінального суду: перше подання⁴ стосовно фактів, які вказують на ймовірне вчинення військовими РФ міжнародного злочину «ув'язнення або інше жорстке позбавлення фізичної свободи в порушенні основоположних норм міжнародного права» та друге подання⁵ до МКС «щодо позасудових страт», які ініціатива Т4Р презентувала⁶ 27 вересня 2023 року. Подання були надруковані загалом в 100 примірниках (по 25 української версії та по 25 англійської версії кожного подання). ХПГ в рамках інформаційно-просвітницької компанії підготувала 74 інформаційні статті, 73 унікальні інтерв'ю з потерпілими від воєнних злочинів та свідками таких злочинів, 34 інформаційних відео щодо міжнародних злочинів висвітлені на ресурсі медіа партнера ХПГ Магнолії-ТВ, 42 інтерв'ю було перекладено та опубліковано англійською мовою для інформування міжнародної аудиторії про воєнні злочини скоєні російськими військовими, проведено 18 адвокаційних заходів із міжнародними та національними зацікавленими сторонами.

³ 1. Інформація про пошкодження чи знищення історичних пам'яток та релігійних споруд <https://t4pua.org/1263>; 2. Про використання цивільних осіб та об'єктів як «живих щитів» <https://t4pua.org/1410>; 3. Інформація про атаки на лікувальні заклади <https://t4pua.org/1406>; 4. На початку вторгнення росіяни руйнували по дві харківські школи щодня: Дослідження ХПГ <https://khp.org/1608812387>; 5. Росія обстрілює цивільні об'єкти України у середньому 75 разів щодоби: Дослідження Т4Р <https://t4pua.org/1769>; 6. Насильницькі зникнення у Харківській області: аналітичний огляд <https://t4pua.org/1776>; 7. За понад рік війни від російських обстрілів загинули, були поранені чи зникли безвісти 24 637 цивільних <https://t4pua.org/1805>; 8. Аналітична інформація щодо насильницьких зникнень в Україні <https://khp.org/1608812468>; 9. Автівки, пральні машини, прикраси та ковбаси — як окупанти грабували Харківщину <https://t4pua.org/1879>; 10. Дворівнева система тортур: катування українців у Харківській області під час окупації <https://khp.org/1608812816>; 11. У трьох словах про російську ненависть <https://khp.org/1608812034>; 12. Вибіркова жорстокість. Аналіз інформації, зібраної ініціативою Т4Р щодо умисних убивств, вчинених окупантами <https://khp.org/1608812851>

⁴ [Жорстокі позбавлення свободи на окупованій Росією Харківщині](#)

⁵ [Позасудові страти, вчинені росіянами у Бучі та інших частинах України](#)

⁶ [Страти та катівні: ініціатива Т4Р презентує два подання до МКС про злочини проти людяності](#)

Після успішного завершення терміну дії субгранту, ХПГ подала заявку на участь у 10-му конкурсі та була обрана для продовження співпраці з 01 грудня 2023 року по 31 травня 2024 року. У рамках субгранту планується продовження реалізації проекту «Документування міжнародних злочинів, скоєних в Україні російськими військовими з 24 лютого 2022 року».

Всеукраїнська громадська організація «Асоціація правників України» (далі – АПУ), м. Київ (<https://uba.ua/>).

Проект тривав 6 місяців (з 01 травня по 31 жовтня 2023 року) та передбачав здійснення моніторингу судових проваджень та рішень у справах щодо воєнних злочинів з метою: аналізу нової судової практики в Україні, яка стосується розгляду воєнних злочинів (у фокусі моніторингу також була роль органів прокуратури та якість здійснення захисту підозрюваних, обвинувачених і потерпілих); формування уявлення про те, наскільки така судова практика відповідає міжнародним стандартам, зокрема міжнародному кримінальному і гуманітарному праву та правам людини. Кінцевим продуктом проекту став звіт⁷ з аналізом відповідності судової практики в Україні міжнародним стандартам та рекомендації щодо можливих способів усунення виявлених недоліків. АПУ за підтримки Міжнародної асоціації юристів (International Bar Association) та її Інституту з прав людини (Human Rights Institute, IBAHRI), а також Асер Інституту (Asser Institute) було підготовлено Методологію моніторингу судових проваджень та відповідний Запитальник. В липні 2023 року було проведено тренінг⁸ щодо застосування Методології та Запитальника для експертів та моніторів проекту. За сприянням Офісу Генерального прокурора проектом було налагоджено ефективну співпрацю і обмін інформацією з обласними прокуратурами, що дозволило оперативно отримувати інформацію від органів прокуратури в різних областях України щодо судових засідань. З метою забезпечення міжнародної експертизи в процесі аналізу судових рішень Проектом було перекладено англійською мовою кілька рішень національних судів та передано їх групі міжнародних експертів для аналізу і надання коментарів, які було включено до фінального звіту Проекту. Моніторами Проекту було відвідано 237 засідань в судах міста Києва і Київської, Харківської, Дніпропетровської, Одеської, Чернігівської, Запорізької, Херсонської і Сумської областей та проаналізовано 44 судових рішень у справах про воєнні злочини. Національний експерт зробила аналіз національного законодавства про воєнні злочини та судових рішень з точки зору єдності практики, відповідності призначених покарань та інших критеріїв. Для забезпечення висвітлення діяльності АПУ опублікувала серію інтерв'ю з відомими експертами у сфері міжнародного права про важливість судового моніторингу у періоди суспільно-політичних процесів та про досвід інших країн. [Інтерв'ю з Річардом Голдстоуном](#) суддею Верховного Суду і Конституційного Суду Південно-Африканської Республіки, про переваги моніторингу судових засідань; [інтерв'ю із Сарою Еліза-бет Ділл](#) про виклики з якими стикаються спостерігачі на судових засіданнях, [інтерв'ю з Артемом Бочком](#) про важливість судового моніторингу з помічником адвоката АО «ЮК «АРЕС», котрий здійснює моніторинг судових проваджень у справах про воєнні злочини в Харкові та Харківській області. АПУ отримала підтримку від міжнародних

⁷ [Аналітичний звіт](#) за результатами впровадження проекту «Моніторинг судових проваджень у справах про воєнні злочини»

⁸ [Тренінг](#) щодо застосування Методології та Запитальника для експертів та моніторів проекту

експертів, які брали участь у судовому моніторингу. Серед експертів, що брали участь у інтерв'ю, адвокатка [Сара Елізабет Ділл](#), партнерка Anethum Global (Лондон), спеціалізується на правах людини, воєнних злочинах, міжнародному праві та фінансах у контексті збройних конфліктів, є членом Комітету Міжнародної асоціації юристів (ІВА) з питань воєнних злочинів.

25 жовтня 2023 року Асоціація правників України (АПУ) [презентувала](#) результати впровадження проекту: вивчення судових рішень за період з лютого 2022 року по жовтень 2023 року з фокусом на їх вмотивованості та відповідності кримінальному процесуальному законодавству України, а також аналіз відповідності українського законодавства міжнародним стандартам. Практично всі судові справи розглядалися за процедурою *in absentia*, присутність лише трьох підсудних на засіданнях була зафіксована. За результатами моніторингу було виявлено юридичну невизначеність визначення воєнних злочинів в українському законодавстві, ускладнення встановлення ознак злочину за певною статтею Кримінального кодексу, відсутність гарантій безпеки для учасників кримінального провадження, труднощі з документуванням злочинів з міркувань безпеки, недостатня забезпеченість права на захист, ускладнена процедура повідомлень про судові засідання та відсутній єдиний підхід до залучення зовнішніх моніторів до судових справ. Експерт проекту Дмитро Гладкий висвітлив труднощі отримання доступу до матеріалів справ для аналізу та відсутність інформації, що є державною таємницею.

11 грудня 2023 року Асоціація правників України (АПУ) оприлюднила⁹ [аналітичний звіт](#), який охопив період моніторингу судових засідань з липня по жовтень 2023 року у десяти областях України. У рамках проекту монітори відвідали 237 судових засідань в 114 унікальних справах, проаналізували 44 судових рішення та виявили ключові проблеми в системі судового розгляду в справах про воєнні злочини. Звіт висвітлює проблеми, такі як відсутність єдиної бази даних, труднощі у доступі до суду та недостатня ефективність захисту. Рекомендації експертів проекту були спрямовані на удосконалення судового розгляду, включаючи створення єдиної бази даних та уніфікацію практики доступу до суду та розгляду справ у закритому судовому провадженні.

Після успішного завершення терміну дії субгранту, АПУ подала заявку на участь у 10-му конкурсі та була обрана для продовження співпраці з 01 грудня 2023 року по 31 травня 2024 року. У рамках субгранту планується продовження реалізації проекту «Моніторинг судових проваджень у справах про воєнні злочини».

ГО «ТОМ 14», м. Київ (<https://bihus.info/go-tom-14-stala-clenom-globalnoi-rozslidivalnoi-merezi/>).

З 01 січня до 15 листопада 2023 року тривав проєкт «Сліди війни», в рамках якого було створено 8 відеосюжетів, присвячених документуванню злочинів, скоєних армією РФ. Кожен відеосюжет мав тривалість від 15 до 25 хвилин і публікувався на YouTube-каналі та соціальних мережах Bihus.Info. Щоб охопити якомога більшу аудиторію і забезпечити максимальний розголос, створені та опубліковані епізоди українською мовою мали переклад на англійську. Проєкт «Сліди війни» висвітлював воєнні злочини РФ, обстріли житлових будинків та цивільних об'єктів інфраструктури, вбивства цивільних, катування та

⁹ [АПУ представляє](#) звіт за результатами проєкту «Моніторинг судових проваджень у справах про воєнні злочини»

інші злочини за Римським статутом, тобто показував війну такою, якою вона є в житті українців. Наразі вже випущено всі 8 відеосюжетів:
[«Ми покажемо, що таке пекло»: як катували поліцейських і активістів в Херсоні;](#)

[«Дав шоколадку, забрав батька»: історії цивільних, яких викрала росія;](#)
[«Вулиці як з апокаліпсису», - росіяни руйнують Костянтинівку/Куп'янськ;](#)

[«100 вибухів за ДОБУ»: російська авіабомба зруйнувала інтернат на Сумщині;](#)

[Як місцеві власноруч розмінують деокуповане село на Харківщині;](#)

[«Б'ють ВДРУГЕ, коли збираються люди і рятувальники»: удари рф по «RIA-Pizza» та готелю «Дружба»;](#)

[«Це твоя лопата, копатимеш собі яму»: знайдено росіян, які вбивали цивільних на Харківщині;](#)

[Херсон сьогодні: масовані обстріли, обов'язкова евакуація і залізні люди.](#)

Було забезпечено розповсюдження восьми сюжетів на 24 каналі, також частина контенту транслювалася в межах марафону «Суспільне.Спротив». Сумарна аудиторія епізодів склала 3 497 559 (без урахування ТБ аудиторії). Інтернет-аудиторія Bihus.Info продовжує зростати, зокрема, на YouTube-каналі з 01 січня 2023 року кількість підписників зросла більш ніж на 156 700.

Після успішного завершення терміну дії субгранту, ГО «ТОМ 14» подав заявку на участь у 10-му конкурсі та був обраний для продовження співпраці з 01 грудня 2023 року по 31 травня 2024 року. У рамках субгранту планується продовження реалізації проєкту «Сліди війни», який передбачає створення ще 6 відеоісторій.

ГО «БАБЕЛЬ» (Babel) (далі – Babel), м. Київ (<https://babel.ua/>).

Проєкт реалізувався з 01 травня 2023 року за двома основними напрямками:

створення високоякісних аналітичних матеріалів, пов'язаних з правосуддям перехідного періоду;

співпраця з міжнародними партнерами для підвищення обізнаності іноземної аудиторії про російські злочини в Україні.

Для досягнення своїх цілей Babel випускає серію аналітичних матеріалів, інтерв'ю та статей, які досліджують національні та міжнародні механізми правосуддя перехідного періоду, міжнародний досвід засудження злочинів геноциду, дослідження створення спеціального трибуналу та витягнення уроків з досвіду інших змішаних трибуналів у таких країнах, як наприклад Камбоджа, Ліван і Сьєрра-Леоне. Деякі матеріали перекладаються для міжнародної аудиторії, наприклад для Gazeta Wyborcza, Delfi, Libération, Tagesspiegel, BalkanInsight. Кореспондентка ГО «Бабель» взяла 2 інтерв'ю у:

виконавчого директора Міжнародної асоціації юристів [Марка Елліса](#) про те, як переконати США підтримати Спеціальний трибунал щодо агресії Росії (11 078 переглядів на сайті та 96 687 охоплень у соцмережах Babel).

юриста [Девіда Крейна](#) який створив Спецсуд щодо Сьєрра-Леоне, і вперше відправив за ґрати президента-злочинця — Черльза Тейлора та розробив концепцію цього суду і ухвалював рішення, кого переслідувати за злочини, скоєні в Сьєрра Леоне. Зараз Крейн пропонує зробити те саме з Путіним і вже представив свій план Володимирі Зеленському (текст отримав 4 243 переглядів на сайті та 80 226 охоплень у соцмережах Babel).

Весь цей час Україна доводить, що РФ порушила дві міжнародні конвенції — про боротьбу з фінансуванням тероризму і про ліквідацію всіх форм расової дискримінації.

14 червня 2023 року у Гаазі закінчилися слухання в справі, яку 2017 року Україна ініціювала проти РФ. [Антон Кориневич](#), агент України в Міжнародному суді ООН, розказав, чи озвучила РФ нові переконливі докази і коли суд може оголосити остаточне рішення (текст отримав 3 088 переглядів на сайті та 43 024 охоплення у соцмережах Babel).

Кореспондентка Babel говорила з експерткою і дослідницею Женевської академії міжнародного гуманітарного права і прав людини Наталією Хендель та радником Генерального прокурора Максимом Поповим. Вони пояснили, що таке [екоцид](#) і як Україна може добитися справедливості, компенсацій та покарати РФ в суді за екоцид на Каховській ГЕС (текст отримав 1 281 переглядів на сайті та 52 686 охоплення у соцмережах Бабеля).

В серпні 2023 року команда Babel опублікувала чотири матеріали: інтерв'ю з юристом [Клінтом Вільямсоном](#), який працював над трибуналами в Югославії та Камбоджі (текст отримав 3 128 переглядів на сайті та 114 194 охоплення у соцмережах Babel);

інтерв'ю з юристом [Вейном Джордашем](#), адвокатом на трибуналах по Сьєрра-Леоне і Руанді, який зараз розслідує злочини путіна в Україні (текст отримав 4 587 переглядів на сайті та 99 185 охоплення у соцмережах Babel);

інтерв'ю з Бет ван Скаак, представницею Держдепу США з глобального кримінального правосуддя (текст отримав 4 232 переглядів на сайті та 115 982 охоплення у соцмережах Babel);

інтерв'ю зі слідчим [Владіміром Дзуро](#), який затримав першого від часів Нюрнберга воєнного злочинця, а тепер навчає розслідувати воєнні злочини росіян (текст отримав 5 688 переглядів на сайті та 95 376 охоплення у соцмережах Babel).

[Інтерв'ю з Бет ван Скаак](#) цитувати усі провідні українські ЗМІ, а також американські, нідерландські, румунські і, навіть, індонезійські (30 цитувань). Тези Скаак з інтерв'ю обговорювали на брифінгу в Білому Домі. Кореспондент Babel перебувала в Гаазі, де Міжнародний Суд Організації Об'єднаних Націй розпочав попередні слухання щодо позову України проти Росії аналітичний погляд на події в Гаазі викладено у вигляді [статті](#).

За результатами візиту з Гааги опубліковано інтерв'ю з агентом України в Міжнародному суді ООН [Антоном Кориневичем](#) — про попередні слухання справи України проти РФ щодо «геноциду на Донбасі» (текст отримав 1 701 переглядів на сайті та 40 910 охоплення у соцмережах Babel) та інтерв'ю з представницею України в Євроюсті [Мирославою Краснобороною](#) — про те, як працює Міжнародний центр з розслідування злочину агресії РФ (ІСРА) в Гаазі. Основна ідея Центру в тому, що він об'єднав прокурорів і представників слідчих органів країн-учасниць, щоб розслідувати злочин військової агресії проти України. Прокурори з шести країн вже почали збирати докази агресії РФ. Усі докази, які зберуть у рамках ІСРА, прийнятні в будь-якій юрисдикції — як у національній, так і в міжнародній (текст отримав 1 110 переглядів на сайті та 40 633 охоплення у соцмережах Babel). «Бабель» став одним із ключових українських медіа, яке висвітлювало попередні слухання у Міжнародному суді ООН в Гаазі щодо позову України проти Росії. Кореспондентка Babel запрошували в ефір «5 каналу» та «Голосу Америки». Інтерв'ю з

Мирославою Краснобороваю поширив на своїй сторінці у Facebook Офіс генпрокурора України.

В жовтні 2023 року команда Babel опублікувала:

інтерв'ю з юрист-міжнародником [Філіпом Сендсом](#) — про створення трибуналу, позицію США і Великої Британії та про те, чому Україні не варто концентруватися на геноциді (текст отримав 3 053 переглядів на сайті та 54 920 охопленнь у соцмережах Babel);

інтерв'ю з віцеміністеркою юстиції Литви [Габія Грігайте-Даугірде](#) — про те, яким має бути трибунал над російською верхівкою (текст отримав 3 071 переглядів на сайті та 64 895 охопленнь у соцмережах Babel);

інтерв'ю з директором реєстру [Маркіяном Ключковським](#) — про те, яку шкоду українці зможуть компенсувати і що заважає конфіскувати російські активи (текст отримав 6 398 переглядів на сайті та 70 209 охопленнь у соцмережах Babel).

В листопад 2023 року команда Babel опублікувала:

інтерв'ю з радником прокурора Міжнародного кримінального суду [Паямом Ахаваном](#) (текст отримав 9 006 переглядів на сайті та 85 796 охопленнь у соцмережах Babel);

інтерв'ю з бельгійським депутатом [Самуелем Коголаті](#) — про план конфіскації російських активів і супутні страхи (текст отримав 834 переглядів на сайті та 31 062 охопленнь у соцмережах Babel);

Проект на всіх своїх майданчиках охопив аудиторію в понад 700 тисяч людей, майже 5% з них — англомовні.

Під час завершення терміну дії субгранту, Бабель подав заявку на участь у 10-му конкурсі та був обраний для продовження співпраці ще на 4 місяці з 01 січня по 30 квітня 2024 року. У рамках субгранту планується продовження реалізації проекту «Зміцнення міжнародних механізмів для покарання винних у агресії проти України».

ГО «Європейська правда», м. Київ (<https://www.eurointegration.com.ua/>).

ГО «Європейська Правда» має експертизу у висвітленні подій та тенденцій, пов'язаних з європейськими/міжнародними механізмами захисту прав людини. Основна мета проекту є максимальний розголос щодо воєнних злочинів РФ, які зараз відбуваються в Україні. «Європейська правда» після відрядження у Мюнхен стала першим виданням, що повідомило про позицію Києва щодо відмови від ініціативи «гібридного» трибуналу, який просував Євросоюз, висвітливши цю новину [в статті](#) «Єрмак виступив проти «гібридного трибуналу» щодо злочину агресії РФ». Аналітична [стаття](#) про ордер для Путіна «Суд замість трибуналу? Що дає ордер Гааги на арешт Путіна та чому цього недостатньо» опублікована наступного ранку після оприлюднення самого ордера та мала понад 36 тисячі переглядів. [Стаття](#) «Три сценарії трибуналу для Путіна. Як довести до вироку міжнародний суд над керівництвом РФ» [була перекладена](#) для італійського видання Linkiesta. ГО «Європейська правда» забезпечила найповніше новинне та аналітичне висвітлення позиції України та перебігу міжнародної дискусії щодо створення Спецтрибуналу щодо злочину агресії [публікацією](#) інтерв'ю посла Антона Кориневича та у [відео матеріалах](#) набрала більше 23 тис. переглядів.

«Європейська правда» стала єдиним українським медіа, що висвітлювало на місці подій Саміт Ради Європи у Рейк'явіку. Це дозволило забезпечити інформаційний супровід діяльності урядової делегації на чолі з Прем'єр-міністром України, та вчасне [аналітичне висвітлення](#) ухваленого на Саміті рішення про створення Реєстру збитків від агресії РФ. Серед

іншого, пріоритетами для висвітлення були судові процеси проти РФ та її представників у МС ООН та МКС.

13-18 травня 2023 року було здійснене відрядження до Ісландії, для висвітлення саміту Ради Європи, де детально проаналізовано досягнуту міжнародну багатосторонню домовленість про створення Реєстру втрат від агресії РФ. Також Європейська правда провела та опублікувала [інтерв'ю](#) з президентом ПАРЕ Тіні Коксом. Спільно з медійною ініціативою з прав людини була підготовлена [велика проектна публікація](#) про роль національного правосуддя у переслідування за воєнні злочини. «Європейська правда» підготувала дві великі публікації – про юридичну позицію України (["Росія підірвала дамбу, це дії держави-терориста": розпочалося слухання справи РФ у Міжнародному суді](#)), а також, за підсумками тижня слухань – про складнощі доведення вини РФ вийшла аналітична публікація [Право на теракти під час війни: як Росія намагається зупинити поразку в Міжнародному суді](#). Під час слухань у Суді ООН у Гаазі кореспондентка Євро Правди висвітлювала перший день слухань, мала кілька зустрічей з представниками МКС/офісу прокурора, та підготувала статтю відповідальність керівництва та представників РФ за злочини під час агресії в Україні ([Чому ордер МКС для Путіна може призвести навіть до справи щодо геноциду](#)).

09 червня 2023 року Верховний суд Нідерландів ухвалив рішення про те, щоби повернути Україні скіфське золото, арештоване у Нідерландах за вимогою РФ після анексії Криму. Цей процес, що тягнувся з 2014 року став значною перемогою України у відновленні справедливості, про що було підготовлено пояснювальну публікацію ([Кримська перемога: що означає для України кінцеве рішення суду щодо "скіфського золота"](#)). Були опубліковані два великих за обсягом матеріали: стаття Дмитра Ковалю про те, як працює міжнародне право [«5 тез про міжнародне право: яким може бути покарання РФ та яким воно точно не стане»](#) та інтерв'ю Сергія Сидоренка з виконавчим директором УГСПЛ Олександром Павліченком

["У Гаазі буде максимум 6 справ про російські злочини. Доведеться обирати найважливіше"](#).

У серпні 2023 року в Києві відбулася міжнародна конференція з питань спецтрибуналу. На ній заступник голови ОПУ Смірнов зробив низку заяв, що привідкрили перебіг переговорів по створенню спецтрибуналу і засвідчили готовність офіційного Києва йти на поступки щодо згоди на гібридний формат трибуналу. Європейська правда з'ясувала деталі переговорних позицій та виклала їх у [статті](#) («Гаазький трибунал» стає реальністю: як Україна та Захід домовляються про спецсуд для Путіна). Взяли [відеоінтерв'ю](#) у Урядової уповноваженої Маргарити Сокоренко, опублікували його також і у текстовій версії ([публікація](#) «Росія розпадеться – не 'якщо', а 'коли'. Та механізм компенсацій за агресію з'явиться ще до того»). Також [публікували статтю](#) експертки з міжнародного права Гаяне Нуріджян «Проблема для Путіна: які наслідки вже має ордер МКС на арешт президента РФ» з черговим поясненням про те, як працює міжнародне кримінальне правосуддя та [статтю](#) «Покарання держави-терориста: як Рада Європи може допомогти конфіскувати активи РФ», адвоката Маркіяна Бема.

18 вересня 2023 року в Гаазі почалися слухання в справі України, яка за підтримки 32 держави світу — спільно звинувачують Росію у порушенні Конвенції про заборону геноциду. Європейська Правда забезпечила новинне висвітлення перебігу суду, позиції сторін у ньому: в репортажі [розповіла](#) про гаазький суд та його наслідки; взяла [інтерв'ю](#) у співагента

України у справах України проти РФ Міжнародному суді Оксани Золотарьової. «Якщо Міжнародний суд юридично підтвердить, що Росія здійснила напад під надуманим приводом, це полегшить задачу України в усіх інших процесах проти РФ»; опублікували текстову версію інтерв'ю зі співагентом України, а також головний матеріал – [детальну аналітичну статтю](#) про позиції сторін і прогнози щодо подальшого перебігу процесу (20 тисяч). У рамках пояснення специфіки злочину геноциду, Європейська правда у вересні взяла [інтерв'ю](#) у історика та дослідника геноцидів Тімоті Снайдера ([відео](#)). Матеріали за підсумками інтерв'ю мають понад 260 тисяч переглядів, тези стосовно обґрунтування геноциду українців стали широко цитованими у суспільній дискусії.

ГО «Експертний центр з прав людини» (далі – ЕЦПЛ), м. Київ (<https://ecpl.com.ua/>).

Одинадцятимісячний проєкт (01.02.2023–31.12.2023) ГО «ЕЦПЛ» полягав в експертному сприянні реалізації прав та основоположних свобод людини в Україні: посилення інформативного механізму та підвищення обізнаності національної та міжнародної спільноти щодо актів агресії, воєнних злочинів та дієвих процедур з відновлення порушених прав та справедливості для всіх жертв військової агресії. Мета проєкту була спрямована на якісне, вчасне, юридично професійне висвітлення ходу російсько-української війни задля просування правдивої історії, вірного розуміння кваліфікацій злочинних дій та невідворотності покарання. Експертами було проведено детальний аналіз 142 матеріалу, серед яких рішення Міжнародного кримінального суду, наукові статті, дослідження з питань діяльності міжнародних установ, публікації національних та міжнародних установ, офіційні позиції органів державної влади тощо.

Окрім того, експерти проєкту активно комунікували з органами влади, публікували дослідження та статті для широкого загалу, зокрема, вивчаючи питання посилення спроможності державних органів та слідства, належного правового захисту та допомоги свідкам і потерпілим від воєнних злочинів. За результатами роботи проєкту вдалось налагодити інформативний механізм шляхом підготовки 19 матеріалів², які висвітлюються в національних виданнях «ZMINA», ресурсному центрі «Гурт», порталі «Громадський простір», «Українська асоціація моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів», «Україна без тортур», «Народний Оглядач», «Актуально» в тому числі англомовних The Kyiv Independent, Euromaidan.Pres [«Not only Putin and Lvova-Belova: all Russians deporting Ukrainians must be prosecuted»](#), Reddit [«Five questions about the International Military Tribunal as a mechanism for the prosecution of international crimes»](#), Medium [«Ukraine must return all deported citizens and attain the issuance of the International Criminal Court arrest warrants for this crime not only against Putin and Lvova-Belova»](#), ЕЦПЛ [«Murder as a crime against humanity and a war crime in the practice of the International Criminal Court – what awaits Russian war criminals?»](#) на вебсайтах партнерських організацій та інформаційних порталах. Експертами проєкту перекладено 14 інформаційних матеріалів, підготовлено 8 порівняльних аналізів та здійснено графічне оформлення [матеріалів для інфографіки щодо міжнародних санкцій, що накладаються на РФ за системні порушення прав людини та міжнародного права під час агресії проти України](#).

З метою вивчення та висвітлення питання про наявність та створення програми відшкодування шкоди, завданої жертвам внаслідок злочинів, передбачених міжнародним правом організацією направлено 37 запитів

	<p>на інформацію та підготовлено ґрунтовний юридичний висновок та тему: «Запит на справедливість – відшкодування шкоди, постраждалим від злочинів внаслідок російської агресії».</p> <p>Окрім того експертами ЕЦПЛ за висновками узагальнення матеріалів напрацьованих у ході проекту було підготовлено посібник на тему: «Право на правду та справедливість: моніторинг та дослідження можливих механізмів захисту прав людини в перехідному правосудді в умовах російсько-української війни».</p> <p>Крім того відбулась низка адвокаційних заходів за участі Програми. Передусім слід виокремити наступне:</p> <p>27 лютого 2023 року відбувся круглий стіл в рамках відзначення Дня спротиву окупації Криму, організований Уповноваженим Верховної ради з прав людини та Постійним представництвом Президента України в Криму. Програма USAID «Права людини в дії» долучилась до заходу. Учасники обговорили питання можливостей захисту прав людини, визволення політичних в'язнів в Криму та розробку політики реінтеграції півострову.</p> <p>Опис заходу https://www.facebook.com/Ugspl/posts/pfbid0BjAtqMEeyMZwf4maNmtPN9hyEmzoSkSS62UQmBc3RTJY1YUZS16oqCwWkZMdNhA7I</p> <p>28 лютого – 01 березня 2023 року заступниця директора Програми Маргарита Тарасова взяла участь у першому Саміті громадянського суспільства Ради Європи, який зібрав ОГС з держав-членів, а також з Росії та Білорусі. Учасники обговорили виклики, з якими сьогодні стикається Європа, і те, як РЄ має трансформуватися для їхнього вирішення. Пані Тарасова разом із партнерами, які представляли коаліції «Трибунал для путіна» та «Україна. 5 ранку» мала нагоду зробити внесок до декларації саміту, а також окремої заяви щодо України. Зокрема, були розроблені конкретні рекомендації щодо захисту людей у регіонах, уражених конфліктом, відповідальності за російські воєнні злочини та шкоду.</p> <p>На початку березня 2023 року представники Програми зустрілись із Комісаром Ради Європи з прав людини. До зустрічі запросили ще 5 організацій, які дотичні до теми депортації, зокрема українських дітей Росією. Учасники зустрічі обговорили як про практичні випадки та історії, так і про можливі кроки, яких можна очікувати або пропонувати на національному рівні і на міжнародному.</p> <p>22 березня 2023 року відбулась робоча зустріч із Уповноваженим із захисту державної мови Омбудсманом Тарасом Кременем. Зокрема, було обговорено спільні дії щодо підготовки матеріалів стосовно лінгвоциду (переслідування за мовною ознакою на тимчасово окупованих територіях).</p> <p>23 березня 2023 року відбулось закрите експертне обговорення на тему «Колабораційна діяльність освітян: виклики та рішення», що було спільно проведене організаціями громадянського суспільства та Програми. Учасники – освітяни-свідки, судді (в т.ч. з Вищого антикорупційного суду), адвокати, науковці, правозахисники, представники Нацполіції, Комітету ВРУ з питань освіти, Офісу Уповноваженого ВРУ з прав людини, Офісу Генерального прокурора тощо.</p> <p>12 квітня 2023 року керівництво Програми зустрілося з гуманітарним підрозділом Кримської Платформи для обговорення співпраці у сфері державної політики з деокупації Криму. Програма підтримує розробку рекомендацій для державної стратегії деокупації та реінтеграції Криму (гуманітарні аспекти).</p>
--	---

24-25 квітня 2023 року керівництво Програми USAID «Права людини в дії» взяло участь у Діалозі з людського виміру (SHDM), організованій під головуванням ОБСЄ, Бюро демократичних інститутів і прав людини (ODIHR) ОБСЄ, у Відні. SHDM є платформою для обмін думками між державами-учасницями ОБСЄ, інститутами ОБСЄ та іншими виконавчими структурами та міжнародними організаціями, громадянським суспільством та іншими зацікавленими сторонами для обговорення виконання зобов'язань ОБСЄ щодо людського виміру в рамках теми тортур та інших грубих порушень міжнародного гуманітарного права та грубих порушень міжнародних прав людини прав. Заступниця керівника Програми USAID «Права людини в дії» виступила під час сайд-івенту щодо депортації та примусового переміщення цивільного населення з окупованих територій України.

У рамках спільної ініціативи побудови діалогу між представництвом Програми у Сумах та представником Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в Сумській області Програма USAID «Права людини в дії» провела низку заходів «Можливості для ВПО у Сумському регіоні».

19 квітня 2023 року відбувся моніторинговий візит у партнерстві з регіональним представником Уповноваженого з прав людини до місць компактного проживання ВПО у Львівській області.

27 квітня 2023 року відбулася третя пілотна спільна поїздка представників Програми та бенефіціара до Нікополя Дніпропетровської області. Працюючи разом, документатори Програми та представники Омбудсмана (бенефіціара) задокументували 8 пошкоджених будівель, а також отримати інформацію про 14 загиблих та понад 3000 інших пошкоджених будівель у місті. Наступний крок у співпраці – аналіз процесу, обговорення результатів та розробка рекомендацій щодо документування для інших ОГС.

01–03 червня 2023 року команда Програми USAID «Права людини в дії» долучилася до симпозіуму з документації, організованого у Львові Центром міської історії. Захід зібрав різні національні ініціативи та НУО, які зосереджені на моніторингу та документуванні порушень прав людини внаслідок збройного конфлікту в Україні. Керівник Програми USAID «Права людини в дії» провів панельну дискусію щодо правових аспектів документації (стандарты, можливості та виклики) за участю представників Трибуналу для Путіна та коаліції 5 ранку України. Спілкування з аудиторією призвело до плідного обговорення того, як найкраще використати докази для цілей пошуку справедливості для тих, хто пережив збройний конфлікт в Україні. На симпозіумі також виступив керівник департаменту документування воєнних злочинів Програми USAID «Права людини в дії» Сергій Мовчан. Він розповів аудиторії про кілька важливих тем, зокрема про те, хто має право документувати воєнні злочини (юристи, журналісти, правоохоронці та громадські лідери). Загалом слід відмітити, що у звітному періоді під час здійснення адвокаційних заходів підіймалися такі питання: створення релевантного механізму надання компенсацій за житло, зруйноване внаслідок збройної агресії РФ; притягнення до відповідальності військово-політичного керівництва Росії, питання колабораціонізму, допомога ВПО та іншим постраждалим.

У червні 2023 року УГСПЛ у співпраці з освітнім омбудсменом Сергієм Горбачовим, [організувала дискусію](#), присвячену розв'язанню питань співпраці в освіті. Ця ініціатива УГСПЛ залучила різних зацікавлених сторін, таких як представники державної влади, правозахисники,

освітняни, громадські діячі, судді, прокурори, юристи та правоохоронці для боротьби з колабораціонізмом в Україні. Основними цілями ініціативи було підвищення обізнаності різноманітної аудиторії про проблеми колабораціонізму в освіті з метою сприяння проведенню справедливих розслідувань, а також створення спеціальної групи, до складу якої увійдуть аналітики, юристи, науковці та правозахисники. Отриманий досвід буде використаний для розробки пропозицій щодо внесення змін до законодавства.

06 липня 2023 року УГСПЛ долучилася до громадського заходу, який провів регіональний представник омбудсмена у Львові, щоб обговорити щорічний звіт з прав людини, підготовлений Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини. Особливий акцент був зроблений на порушення прав людини, спричинені триваючим збройним конфліктом в Україні, зокрема системою фільтрації РФ, розгорнутою на ТОТ, руйнуванням майна, безвідповідальним обстрілом житлових районів і т.д. Керівництво офісу омбудсмена підкреслило необхідність подальшого зміцнення співпраці з різними громадськими організаціями для вирішення різноманітних викликів, що виникають внаслідок агресії РФ проти України. З цією метою регіональний офіс омбудсмена у Львові створив експертну раду, яка надаватиме професійну допомогу в реалізації свого мандату. Важливо відзначити, що документатори УГСПЛ з львівської приймальні долучаються до цієї роботи та вносять свій внесок в цій сфері.

У липні 2023 року експерти УГСПЛ провели робочу зустріч з Михайлом Козиревим, адміністратором Програми USAID «Права людини в дії». Під час обговорення були висвітлені проблеми документування воєнних злочинів, визначені типові порушення, які найчастіше реєструються у південних областях України. Також відбулася [зустріч з Самантою Пауер](#), адміністраторкою USAID. Команда УГСПЛ поділилася зібраною інформацією, отриманою в ході роботи з документування воєнних злочинів. Обговорювалися питання, пов'язані з дітьми, співпрацею з правоохоронними органами та міжнародними інституціями, а також наданням юридичної підтримки жертвам воєнних злочинів в міжнародних структурах.

13 вересня 2023 року УГСПЛ представила [аналітичне дослідження](#) під назвою «Повернення українських депортованих дітей батьками: Чи існують ризики звинувачень у колабораціонізмі?». Експерти УГСПЛ вивчали проблеми, з якими стикаються сім'ї, чії діти були примусово вивезені на територію РФ. Дослідження включало опитування батьків та інших законних представників, які успішно повернули своїх дітей в Україну. Аналіз підкреслив необхідність вдосконалення законодавства та розробки ефективних механізмів повернення, а також виділив конкретні рекомендації. Однією з головних рекомендацій є залучення уряду та місцевого самоврядування до активної підтримки батьків у поверненні дітей і впровадження програм психологічної підтримки для сімей та дітей. Також важливо проводити роз'яснювальну роботу та активізувати інформаційні кампанії серед батьків щодо процедур та шляхів повернення дітей. Рекомендації були опубліковані на офіційному [сайті](#) УГСПЛ.

14 вересня 2023 року в «Мистецькому Арсеналі» у Києві відбулася [закрита презентація книги](#) «Найстрашніші дні мого життя» про найбільш резонансні злочини за перший рік повномасштабної війни в Україні. Видання книги відбулося за підтримки УГСПЛ. Книга, написана журналістами Лабораторії журналістики суспільного інтересу в рамках проекту «Проект «Розплата: Україна свідчить», вийшла друком у

видавництві «Човен». Під час презентації герої книги - постраждалі та свідки воєнних злочинів у Ягідному, Краматорську, Чернігові, Маріуполі, Кременчуці та інших містах України - поспілкувалися з Генеральним прокурором Андрієм Костіним про перебіг розслідувань та свої сподівання на справедливість.

20 вересня 2023 року в Українському кризовому медіа-центрі відбулася [презентація дослідження](#) «Міжнародні злочини в Україні: Огляд національної слідчої та судової практики». Дослідження, проведене УГСПЛ охоплювало період з 27 лютого 2014 року по 01 травня 2023 року і включало різні методи дослідження, зокрема аналіз міжнародних стандартів, огляд національного законодавства, аналіз відповідей на інформаційні запити, проведення опитувань, а також вивчення судових рішень. Дослідження виявило, що багато представників органів досудового розслідування стикаються з труднощами в ефективному розслідуванні міжнародних злочинів. Метою презентації було обговорення результатів дослідження, зокрема ключових проблем у підходах до розслідування, запропонованих змін та позитивних практик, виявлених експертами. За 9 років і 2 місяці українські суди винесли близько 585 вироків за різні злочини, пов'язані з порушенням міжнародного права. На завершення експерти розробили рекомендації для органів державної влади щодо підвищення ефективності правоохоронної та судової систем України. «Ми помітили дуже серйозні помилки, такі як втрата речових доказів, які вже неможливо відновити, непроведення експертиз та первинних слідчих дій, а також недбалість у справах про насильницькі смерті цивільних осіб», - зазначила Анна Козьменко, юристка Центру стратегічних справ УГСПЛ.

27 вересня 2023 року ініціатива «Трибунал для Путіна» [презентувала](#) два подання до Міжнародного кримінального суду, в яких правозахисники обґрунтували, що дії Росії є злочинами проти людяності. За період з 24 лютого 2022 по 31 березня 2023 року ініціатива «Трибунал для Путіна» зафіксувала на тимчасово окупованій частині Харківської області 213 інцидентів, пов'язаних із жорстким позбавленням фізичної свободи. Жертви катувань, їхні родичі та свідки злочинів розповіли документаторам про найпоширеніші види тортур, які окупанти чинили і чинять щодо цивільного населення: побиття, катування електрострумом, імітацію розстрілу та відрізання частин тіла, які ініціатива внесла до [першого подання](#) до МКС «Жорстокі позбавлення свободи на окупованій Росією Харківщині». У другому поданні ініціативи Т4Р під назвою «[Позасудові страти в Україні](#)» правозахисники зібрали та проаналізували інформацію щодо 804 навмисних убивств, скоєних російськими військовими та пов'язаними з ними особами від початку повномасштабного вторгнення до 31 березня 2023 року. 306 злочинів було вчинено у Київській області, 158 — у Харківській, 102 — у Донецькій області, 79 — у Чернігівській, 67 — у Херсонській, 40 — у Сумській, решта 52 епізоди — у Запорізькій, Луганській, Миколаївській областях. Правозахисники зазначають, що багато злочинів не потрапили до подання, адже зафіксувати всі вбивства було неможливо через недосконалість законодавчої системи, а також відсутність відповідних повноважень у НГО. У 204 задокументованих випадках були встановлені конкретні потерпілі: усього йдеться про 214 загиблих, більша частина з них — чоловіки, у 33 випадках постраждали жінки, у 6 випадках — діти: підлітки, яких можна було сплутати із дорослими людьми.

З 02 по 13 жовтня 2023 року у Варшаві, Польща, відбулася [Варшавська конференція ОБСЄ](#) з людського виміру. Ця 10-денна конференція була

присвячена обговоренню ситуації з правами людини та основоположними свободами в регіоні ОБСЄ. Конференція стала платформою для оцінки зобов'язань ОБСЄ у сфері людського виміру та надала учасникам можливість представити свою поточну роботу та підняти питання, які, на їхню думку, заслуговують на нагальну увагу з боку міжнародного співтовариства. [Делегація ініціативи](#) «Трибунал для Путіна», до складу якої увійшли юристи УГСПЛ Олена Куваєва та Анна Козьменко, представила на заході доповідь про воєнні злочини та катування, скоєні російськими окупаційними військами проти українців. Цей звіт, підготовлений УГСПЛ, є одним із кроків, спрямованих на виявлення ключових проблем під час розслідування міжнародних злочинів та подальшого судового розгляду. Метою було проаналізувати та розробити рекомендації для органів державної влади щодо підвищення ефективності правоохоронної та судової систем України. УГСПЛ продовжує свою адвокаційну діяльність на національному та міжнародному рівнях.

У Києві з 14 по 16 жовтня 2023 року відбулася [міжнародна конференція](#) «Crimea Global. Understanding Ukraine through the South», організована Програмою USAID «Права людини в дії» та іншими громадськими організаціями. Заходу взяли участь представники різних країн, включаючи Індію, Індонезію, Катар, Малайзію, Нікарагуа та інші. Усього конференція зібрала понад 300 учасників особисто та онлайн. Дев'ять панельних дискусій включали обговорення глобальних питань, пов'язаних з російською агресією та окупацією Криму. Також проведено три сайд-івенти та відвідано Центр захисту прав дитини, щоб дослідити вплив конфлікту на жінок, притягнення злочинців до відповідальності та ситуацію з правами дітей в Україні. Конференція стала платформою для обміну ідеями та співпраці між представниками країн Глобального Півдня.

З 20 по 22 жовтня 2023 року у Львові відбулася [міжнародна конференція](#) «Правосуддя в національних судах у справах про міжнародні злочини», присвячена розслідуванню воєнних злочинів та викликам для національної юстиції. Захід зібрал понад 110 учасників із числа суддів, прокурорів, адвокатів, науковців та представників громадських організацій. Керівники Програми USAID «Права людини в дії» брали активну участь, а також обговорювали питання стану розслідувань міжнародних злочинів та роль міжнародної системи правосуддя. Висловлені рекомендації та обговорені кроки призначені для забезпечення ефективного розгляду справ про міжнародні злочини в Україні.

26 жовтня 2023 року виконавчий директор УГСПЛ Олександр Павліченко та заступниця керівника програми USAID «Права людини в дії» Маргарита Тарасова взяли участь у закритій консультації з Європейським комітетом з питань запобігання катуванням (ЄКЗК) в рамках його моніторингового візиту в Україну. Пан Павліченко та пані Тарасова поінформували делегацію ЄКЗК про ситуацію в місцях несвободи під час війни, в тому числі тих, що перебувають під окупацією або постійними обстрілами. Вони також поділилися інформацією про воєнні злочини, включаючи катування, вбивства та депортації, скоєні російськими окупаційними силами в таких місцях у Херсонській та Донецькій областях.

02 листопада 2023 року керівник Департаменту документування воєнних злочинів УГСПЛ Сергій Мовчан та заступниця керівника програми USAID «Права людини в дії» Маргарита Тарасова [ділилися досвідом](#) та

обговорювали питання співпраці між правозахисниками та журналістами в професійному середовищі. Студенти активно приймали участь у дискусіях, зокрема розглядали можливість впливу журналістів на зміни в суспільстві та поглиблено обговорювали аспекти роботи правозахисників щодо документування воєнних злочинів. Однією з основних тем обговорення було питання, чому війна розглядається як злочин, і як міжнародне гуманітарне право визначає правила її проведення. Обмін думками сприяв поглибленню знань студентів та підготовці майбутніх журналістів до роботи в умовах збройних конфліктів.

Українська Гельсінська спілка з прав людини [долучилася до робочої зустрічі](#) в Офісі Генерального прокурора, що спрямована на початок стратегічної комунікації з питань повернення українських цивільних із Росії та тимчасово окупованих територій. Генеральний прокурор Андрій Костін підкреслив необхідність об'єднання зусиль для документування та розслідування незаконного утримання Росією цивільних та їх повернення. Виконавчий директор Гельсінської спілки з прав людини Олександр Павліченко висунув питання визначення статусу цивільних заручників та захисту їх прав, зокрема звільнених громадян від незаконного утримання. Обговорено також проблеми збору та узгодження інформації про цивільних заручників, а також визначено ключові завдання на міжнародному та національному рівнях, спрямовані на створення ефективних механізмів повернення та підтримки постраждалих. Усі зусилля мають бути зорієнтовані на збір доказової бази для доведення вчинення злочинів проти людяності найвищим керівництвом держави-агресора: йдеться [на сайті Офісу Генерального прокурора](#).

08–09 грудня 2023 року відбулася [міжнародна конференція](#) «Роль судової влади у подоланні викликів війни», організована Верховним Судом України, Українським католицьким університетом, ОБСЄ та Департаментом програм співробітництва Ради Європи. На конференції обговорювалися такі теми, як кримінальне правосуддя в умовах війни, ефективний захист прав цивільного населення та відшкодування збитків, завданих війною. Олександр Павліченко, виконавчий директор УГСПЛ, висвітлив проблеми в системі кримінального правосуддя, зокрема, розмежування воєнних злочинів та інших правопорушень, а також відсутність стандартів розгляду справ воєнного характеру. Спікери також торкнулися проблем, пов'язаних з відсутністю військової юстиції та необхідністю чіткого розуміння нормативно-правової бази для розгляду воєнних злочинів. УГСПЛ має намір продовжувати роботу в цьому напрямку, зокрема, через адвокацію змін до кримінального законодавства та проведення тренінгів для співробітників правоохоронних органів.

21 грудня 2023 року в Києві відбулась робоча зустріч з [експертного обговорення](#) «Утримання та поводження з військовополоненими в Україні: Виклики, проблеми та кращі практики». У заході взяли участь 46 осіб (29 чоловіків, 17 жінок), серед яких представники міжнародних організацій, органів державної влади, правоохоронних органів, персоналу таборів для військовополонених, викладачі Пенітенціарної академії України, а також правозахисники. Метою заходу було обговорення ситуації з утриманням та поводженням з військовополоненими в Україні у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, визначення стандартів поводження, обговорення практик запобігання порушенням прав військовополонених та вироблення рекомендацій щодо їх покращення. Представники міжнародних організацій поділилися результатами досліджень. Учасники зустрічі підкреслили важливість виховання гуманного ставлення до військовополонених та підвищення

обізнаності щодо стандартів поведінки з персоналом пенітенціарних установ, особливо у світлі випадків зради з боку російських військовослужбовців. Ключовим етапом заходу стала презентація освітніх інструментів для Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС), розроблених у співпраці з УГСПЛ, спрямованих на підвищення обізнаності про міжнародне гуманітарне право та поведінки з військовополоненими. Презентовані продукти УГСПЛ включають [типову навчальну програму](#), спеціалізований [навчальний посібник](#) та навчальний анімаційний серіал, а також запроваджено систему навчання з міжнародного гуманітарного права як на рівні первинної професійної підготовки, так і на рівні підвищення кваліфікації персоналу пенітенціарної служби. Під час дискусії обговорювалися виклики, пов'язані із взаємодією між міжнародними та національними структурами, низьким рівнем обізнаності персоналу та розбіжностями у підходах до питань утримання військовополонених. УГСПЛ планує сформулювати рекомендації для різних зацікавлених сторін та продовжити співпрацю з Державною пенітенціарною службою з метою підвищення кваліфікації персоналу пенітенціарної системи України шляхом проведення тренінгів та освітніх ініціатив.

УГСПЛ об'єднала зусилля для вдосконалення законодавства, що регулює механізм проведення громадської антидискримінаційної експертизи, про що було зазначено під час зустрічі 14 грудня. Мета узгоджується з планом реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні (2021-2026 роки). Основні питання, що обговорювалися, стосувалися необхідності змін у процедурах проведення експертизи, зокрема, зосередження уваги на експертизі, що проводиться державними органами та організаціями громадянського суспільства. Команда наголошує на важливості вирішення актуальної проблеми, яка полягає у недостатньому рівні експертизи як на державному, так і на недержавному рівнях. Очікується, що пропозиції сприятимуть вдосконаленню постанови та потенційно підвищать рівень експертизи, враховуючи зміни, які можуть вимагати публічного розкриття відповідних висновків державних органів. Кінцевий термін подання пропозицій до Міністерства юстиції – 10 січня, а поточні обговорення спрямовані на доопрацювання цих пропозицій.

ЗАВДАННЯ II: Посилення участі у стратегічних судових справах

Оскільки стратегічні судові справи є одним з найпотужніших інструментів захисту прав людини, за допомогою якого можна досягти соціальних змін та подолати безкарність за порушення прав людини, Центр стратегічних справ (далі – ЦСС) Української Гельсінської Спілки з прав людини продовжує захищати права громадян в українських судах, правоохоронних органах, Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ) та інших міжнародних інстанціях, а також продовжує надавати безкоштовну правову допомогу жертвам порушень прав людини у співпраці з громадськими приймальнями та документаторами, що діють за підтримки Програми USAID «Права людини в дії».

Зокрема Програма захищає права цивільних, що постраждали в результаті збройного конфлікту на сході України як до 2022 року (тобто справ, пов'язаних з незаконним викраденням і утриманням під вартою в неволі, політично-мотивованими справами, порушеннями з боку правоохоронних органів, загибелі людей та знищення їхнього майна тощо), у тимчасово окупованому Криму (проукраїнських активістів та представників кримськотатарського народу), так і тих, хто постраждав

після повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022р.¹⁰ Таким чином забезпечується виконання ще двох невід'ємних елементів моделі перехідного правосуддя (див. Завдання IV), а саме доступу людей до правосуддя та відшкодування збитків жертвам агресії РФ.

ЦСС на постійній основі також надає правові консультації працівникам громадських приймалень та підтримує юристів Програми, які працюють над складними справами. Така співпраця: 1) допомагає перетворювати позитивні результати окремого судового процесу на сталу практику за рахунок використання юридичних прецедентів адвокатами та юристами; 2) дозволяє вчасно відокремлювати тенденції та виявляти юридичні проблеми. Для виявлення взаємодоповнюваності, синергії та розширення можливостей участі у стратегічних судових процесах у напрямках, де УГСПЛ має менше досвіду, Програма співпрацює з іншими проектами/програмами USAID, а також залучає до співпраці експертів.

У звітному періоді відбулась знакова подія у Європейському суді з прав людини – замість двох проваджень у ЄСПЛ розглядатимуть одне велике провадження «Україна проти Росії». 20 лютого 2023 року Європейський суд з прав людини опублікував новину про приєднання міждержавної справи Україна проти Росії» щодо агресії РФ з 24.02.2022 до справи «Україна та Нідерланди проти Росії» щодо порушення прав людини Росією на території України починаючи з 2014 року. Програма USAID проаналізувала та виклала матеріал та роз'яснення, що це означає для правосуддя.

https://www.facebook.com/Ugspl/posts/pfbid02pDz9LzkRNNVtghjBcra3R9VzPD7Fsqn7MG2G1UD249PMoSQRtv6ew6Y1J8RzWFHl?paipv=0&eav=Afaaj19vlnj2_jncPu7ftEbf8LhJF9btHs96gRECXbzmwQPVMna_2Y1xcZWHs kjAYGc&_rdr

Як і раніше, безперервно здійснюється інформування громадськості про стратегічні судові справи, їхні результати та вплив на вітчизняне законодавство та юридичну практику. Для кожної конкретної стратегічної справи водночас з розробкою її юридичної стратегії розробляється відповідна інформаційна стратегія для привернення уваги до проблем, які вона порушує. Для цього використовуються вебсайт та соцмережі УГСПЛ, а також прес-конференції, та інші інструменти.

ЗАВДАННЯ III: Підвищення правової обізнаності та посилення правової спроможності громадян

Освітні заходи УГСПЛ становлять невід'ємну частину реалізації Всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини», яка успішно впроваджується з 2007 року та налічує більше 3 500 випускників по всій країні. Правозахисна освіта та просвітницька робота є важливими для активного громадянства та підвищення правової спроможності, саме тому вона спрямована на різні цільові групи: представників громадських організацій, молодіжних активістів, освітян, юристів, правозахисників тощо. Нижче наведені лише основні напрями роботи Програма у звітному періоді, хоча повний спектр впроваджених активностей є ширшим:

Програма пропонує спеціалізовані тренінги з міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини та основ правосуддя перехідного періоду для різних професіоналів, які мають справу з постраждалими групами (з акцентом на юристів-практиків і правозахисників). Продовжено системне навчання практикуючих правників (адвокатів, суддів, працівників судів, прокурорів, включаючи

¹⁰ <https://bit.ly/3zV6FnO>

	<p>кримських) по тематиці використання національних та міжнародних інструментів захисту прав людини, норм МГП, а також більш таргетоване навчання як реакція на вторгнення РФ. Зокрема, йдеться про тематичні вебінари¹¹ – від документування воєнних злочинів до ведення кримінальних проваджень в умовах воєнного стану. Більшої ж уваги заслуговують більш ґрунтовні та системні освітні цикли, такі як курс «Захист прав людини в умовах збройного конфлікту в Україні» (https://bit.ly/3n64gyX), який у звітному періоді вийшов на фінішну пряму.</p> <p>Протягом 7 місяців Програма впроваджувала курс «Захист прав людини в умовах збройного конфлікту в Україні». 16-17 лютого 2023 року відбулася фінальна зустріч учасників, яка включала огляд результатів та обговорення питань щодо реалізації отриманих знань. Учасники взяли участь у фасилітованому обговоренні ключових питань правосуддя в Україні та постраждалих від агресії РФ. Курс, який складався з трьох модулів і двох очних івентів, охоплював введення в міжнародну систему захисту прав людини, міжнародне гуманітарне право та співвідношення між міжнародним гуманітарним правом та міжнародним правом прав людини. Випускниками курсу стали 42 особи (10 чоловіків, 32 жінки), які успішно пройшли всі етапи навчання, включаючи виконання практичних завдань та тестів.</p> <p>Протягом 2 місяців тривав навчальний курс «МГП: від теорії до практики», у якому взяли участь 31 особа (21 жінка, 10 чоловік). Основна мета курсу полягала в навчанні практичних навичок застосування норм міжнародного гуманітарного права на національному рівні в умовах збройного конфлікту в Україні.</p> <p>Продовжується співпраця з Департаментом з питань виконання кримінальних покарань. 20 січня 2023 року проведено робочу зустріч щодо розробки онлайн курсу для працівників установ пенітенціарної служби щодо поводження з полоненими відповідно до стандартів МГП в умовах війни з РФ та правосуддя перехідного періоду. Метою була підготовка концепції, змістової складової, програми і модулів дистанційного онлайн курсу для працівників установ пенітенціарної служби. Нагадаємо, що у вересні 2022 року Програма розпочала перемовини з департаментом з метою започаткування співпраці у напрямку навчання службовців цієї установи, а вже <u>згодом</u> було проведено тренінг з документування воєнних злочинів, тож зустріч є логічним продовженням спільної роботи.</p> <p>Окремо слід зазначити, що у лютому 2023 року Вища школа адвокатури Національної асоціації адвокатів України та Програма <u>підписали меморандум про співпрацю</u>, метою якого є співпраця організацій з питань забезпечення професійного навчання, зокрема надання освітніх послуг та методичної, консультативної, інформаційної підтримки адвокатів, правників, представників системи освіти, інших груп фахівців та службовців, для підвищення рівня їхньої професійної компетентності. Згаданий вище освітній <u>курс отримав акредитацію</u>, і тепер адвокати, які його пройдуть, отримуватимуть 10 балів з підвищення кваліфікації.</p> <p>Програма продовжує роз'яснювальну роботу щодо інформування громадян про їхні права та доступність безоплатної правової допомоги. З</p>
--	--

¹¹ УГСПЛ/Програма завжди намагається зробити свої навчальні заходи максимально практично-орієнтованими, для чого ми розширюємо співпрацю з діючими правниками (адвокатами, суддями, прокурорами) та запрошуємо їх у якості тренерів, аби вони максимально зрозумілою мовою передавали знання своїм же колегам. Одним з прикладів є грудневий тренінг «Презумпція свободи, абсолютна заборона катування: національний вимір», який співпровела пані Алла Ширант, прокурорка Департаменту протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах Офісу Генерального прокурора (<https://bit.ly/3Vnrj6X>).

	<p>цією метою у співпраці із зацікавленими державними та недержавними зацікавленими сторонами (такими як Міністерства освіти та МТОТ, а також інші програми USAID) по всій країні впроваджуються регулярні інформаційно-просвітницькі заходи, заходи з підвищення обізнаності та підвищення обізнаності, розбудова потенціалу та розкриття правди.</p> <p>Продовжено співпрацю з освітянами з різних регіонів України, які прагнуть як поглиблювати свої навички з документування, так і вдосконалювати знання з МГП в ширшому сенсі. Дана робота проводиться за підтримки Міністерства освіти і науки України, яке неодноразово висловлювало підтримку та рекомендувало освітні продукти Програми до використання¹². За звітний період було проведено 24 навчальних заходів, підготовлено та підтримано 304 правозахисників, активістів, освітян, державних службовців та практикуючих юристів (адвокатів, суддів тощо).</p> <p>07 грудня 2023 року УГСПЛ провела вебінар «Викладання міжнародного гуманітарного права та прав людини в умовах війни: ключові аспекти для освітян». Захід був орієнтований на вчителів, працівників освіти та всіх, хто зацікавлений у викладанні міжнародного гуманітарного права (МГП). Вебінар провели Олександр Войтенко, експерт з МГП та прав людини УГСПЛ, та Володимир Лисик, експерт УГСПЛ. Основна увага під час вебінару була зосереджена на ефективних методах викладання МГП для студентів. Олександр Войтенко підкреслив, що МГП – це цінності прав людини, свободи, миру, здоров'я та безпеки, і що вивчення цих аспектів в рамках державних стандартів спрямоване на забезпечення особистої та суспільної безпеки в умовах збройного конфлікту. Посібник розроблений таким чином, щоб бути зручним для вчителів, щоб вони могли підбирати матеріали для інтеграції у свої курси з історії, громадянської освіти та правознавства.</p> <p>19 грудня 2023 року в Міністерстві освіти і науки України відбулась експертна дискусія «Міжнародне гуманітарне право: стан і перспективи викладання в закладах загальної середньої освіти», де освітяни, представники системи підвищення кваліфікації вчителів та експерти з міжнародного гуманітарного права обговорили викладання цього предмету в українських школах. На заході також було висвітлено ініціативи УГСПЛ спрямовані на поширення знань з міжнародного гуманітарного права, зокрема, експрес-курси для освітян та тренінги для тренерів. Учасники були ознайомлені з матеріалами, розробленими у 2023 році, такими як оновлена навчальна програма та навчально-методичний посібник. Значний інтерес викликали навчальні візуальні матеріали для студентів, зокрема відеоролики, тести та анімаційні плакати. Олександр Павліченко, виконавчий директор УГСПЛ, наголосив на важливості створення практичних прикладів застосування міжнародного гуманітарного права, особливо в умовах агресії РФ.</p> <p>Також Програмою USAID проводяться регулярні заходи з підвищення правової спроможності громадян і розуміння ними прав людини. На додаток до заходів головного офісу Програми, громадські приймальні в регіонах регулярно проводить свої інформаційно-просвітницькі заходи (включаючи семінари, публічні лекції, участь у ТВ- та радіоэфірах). У звітному періоді доповненням до вже традиційного арсеналу стали публікації, підготовлені випускниками навчальних курсів Програми в рамках Асоціації випускників.¹³</p>
--	--

¹² Як приклад: <https://bit.ly/3C2D6kj>.

¹³ Одним з прикладів роботи якої є регулярні очні зустрічі з метою нетворкінгу та спільної аналітичної роботи: <https://bit.ly/3hV6XED>.

Разом з тим, з метою підвищення рівня обізнаності про важливість документування, Програма USAID продовжила діяльність із розробки та імплементації адвокаційних та інформаційних кампаній, покликаних підвищити обізнаність щодо цього процесу в цілому та заохотити якомога більше людей повідомляти про відомі їм випадки ймовірних воєнних злочинів. Їх невід'ємною частиною були робочі зустрічі, тренінги, публічні заходи, виступи на ТБ/радіо, публікації в пресі та Інтернеті. Програма USAID постійно проводить аналітичну діяльність. Публікації в ЗМІ та на сайті Програми (приклади наведені нижче) є частиною роботи документаторів за підтримки Програми:

- 1) правові аспекти документування воєнних злочинів - <http://surl.li/iuowt>;
- 2) формування стратегії щодо ефективного розслідування воєнних злочинів та злочинів проти людяності на національному рівні. - <http://surl.li/iuoyj> ;
- 3) особливості податкового адміністрування діяльності підприємств які опинились в окупації - <http://surl.li/iuoyo>;
- 4) актуальні питання звернень до консульських установ за кордоном - <http://surl.li/iuoyv>;
- 5) актуальні потреби мешканців Донецької області, які постраждали від війни, аналітика підготовлена юристами громадських приймалень Програми у м. Покровськ та м. Торецьк - <http://surl.li/iuozv> ;
- 6) дослідження потреб ВПО у західних регіонах України - <https://cutt.ly/p8cgOiD>.

ЗАВДАННЯ IV: Відновлення порушених прав та справедливості для жертв катувань та збройного конфлікту

В рамках Програми продовжується робота над вдосконаленням та просуванням національної моделі перехідного правосуддя. Адапована до українських реалій, яка могла б сприяти комплексному реформуванню діяльності органів влади в період збройного конфлікту/війни та по її закінченню, а також запровадженню механізмів відновлення порушених прав громадян. Процес було розпочато ще у 2016 рік – за цей час було проведене відповідне базове дослідження, організовано міжнародну конференцію та цілу низку інших заходів, а також розроблено законопроект «Засади державної політики захисту прав людини в умовах подолання наслідків збройного конфлікту»¹⁴, який мав би стати основою для подальшої законотворчості у цій сфері, але який, можливо, доречніше за все буде трансформувати в указ Президента України¹⁵. Проте після повномасштабного російського вторгнення робота над даною проблематикою була відкладена на термін на користь більш пріоритетних та нагальних завдань.

Розроблення концепції і формування законодавства про перехідне правосуддя безпосередньо під час збройного конфлікту є українською особливістю, на думку деяких експертів. Іншою ж особливістю наразі також є відсутність загального бачення такої концепції, наслідком чого є розрізнені законодавчі ініціативи, спрямовані на впровадження елементів перехідного правосуддя. До таких, зокрема, належать три депутатські законопроекти щодо обмеження участі в управлінні державою осіб, пов'язаних з політичними партіями (№№ 9081, 9081-1 і 9081-2), які,

¹⁴ Розроблявся на базі Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини.

¹⁵ Робота відбувалась в рамках робочої групи з реінтеграції тимчасово окупованих територій при Президентській Комісії з питань правової реформи, яка у одному з минулих звітних періодів вже передала свої напрацювання на розгляд до Офісу Президента (<https://bit.ly/33UZGKM>).

фактично, пропонують запровадження доволі широкомасштабної люстрації.

Окрім активностей, перелічених у попередніх розділах, що присвячені окремим принципам перехідного правосуддя – дотримання права на правду, збереження історії конфлікту/війни з метою неповторення, реформи на рівні держави і т.д. – Програма також продовжила інформування громадськості про перехідне правосуддя в широкому сенсі. Зазвичай це відбувалося шляхом різноманітних інтерв'ю та коментарів у ЗМІ, а також участі у тематичних заходах.

В червні команда Програми запустила спеціальний проєкт із Радіо НВ, присвячений правосуддю перехідного періоду та порушенням прав людини внаслідок збройного конфлікту в Україні. Кожна [трансляція](#) тривала до 25 хвилин і виходила щотижня протягом трьох місяців. Цей проєкт був спрямований на підвищення правової обізнаності громадян України. В дванадцяти епізодах взяли участь експерти команди суддів, прокурори та адвокати, які пройшли навчання на освітніх курсах Програми, а також експерти УГСПЛ.

Крім того у звітному періоді через власну мережу громадських приймалень Програма здійснювала безоплатне юридичне представництво інтересів громадян, які постраждали в результаті бойових дій та жертв порушень прав людини в тимчасово окупованому Криму для відстоювання їхніх прав та доступу до засобів правового захисту через національні та/або міжнародні механізми (відновлення порушених прав також є частиною моделі перехідного правосуддя).

Тренінги для вдосконалення приймалень УГСПЛ стали ключовим етапом у спільній роботі команди, що сприяло вирішенню робочих проблем та створило плідну обстановку для дискусій. Навчальні заходи стали ефективним майданчиком для тимбілдингу приймалень, сприяючи спільному розвитку команди УГСПЛ. Зокрема, у тренінгах були ретельно розглянуті ключові питання, такі як звернення до МКС, аспекти документування, вдосконалення надання правової допомоги та розширення інформаційно-просвітницької діяльності та інші.

27-29 березня 2023 року відбулась [зустріч-тренінг громадських приймалень](#), що працюють за підтримки Програми USAID (33 учасники: 14 жінок, 19 чоловіків). Основні результати: представниками ГП здійснено аналіз діяльності мережі за 2022 рік та проведено планування основних активностей на 2023 рік; надано інформацію про основні особливості звернення до комітетів ООН та практично розібрані декілька кейсів, які допомогли детально розібратися із цим механізмом; також обговорено подальшу роботу і взаємодію мережі у напрямку документування, розібрано основні проблеми та найкращі практики. Крім того, була посилена співпраця і координація між представниками посилених та регіональних приймалень.

27-28 червня 2023 року команда Програми провела [семінар-тренінг](#) «Документування військових злочинів: найкращі практики та поширені помилки». Цей тренінг мав на меті покращити професійний розвиток тих, хто займається документуванням воєнних злочинів, включно з членами мережі громадських приймалень. Учасники (17 жінок та 13 чоловіків), серед яких правозахисники, державні службовці, правоохоронці, юристи та представники Офісу Уповноваженого з прав людини України, обговорювали стандарти документування воєнних злочинів, вивчали відкриті джерела, хронологію інтерв'ю та аналізували помилки в процес документування воєнних злочинів.

22-23 серпня 2023 року Програма провела тренінг «Документування воєнних злочинів журналістами» з метою обміну знаннями та досвідом у цій сфері, а також підвищення рівня знань журналістів (34 учасники: 16 жінок, 18 чоловіків). Результати тренінгу включають отримання представниками журналістської спільноти нових навичок щодо правил проведення інтерв'ю, спілкування з особами, що пережили сексуальне насильство, фото- та відеофіксації, а також основ фізичної безпеки при документуванні на місцях та виїздах на деокуповані території.

З 28 по 30 серпня 2023 року відбувся [тренінг "Посилення спроможності мережі"](#), в якому взяли участь 21 учасник (11 чоловіків і 10 жінок). Під час тренінгу були розглянуті механізми подання повідомлення до Комітету ООН з прав людини, визначені особливості звернення до Робочої групи з насильницьких та недобровільних зникнень ООН, а також збору доказів на національному рівні для подання до Комітету ООН з прав людини. Також були розглянуті підходи та важливі правила документування воєнних злочинів та використання задокументованих матеріалів в міжнародній адвокації. Експерти ділилися своїм досвідом, а отримані знання та практики стали корисною інформацією для подальшої роботи та розкриття необхідних механізмів ефективної діяльності команди та професійного консультування приймалень УГСПЛ.

Програма також продовжує досліджувати складну проблему колабораціонізму під час війни. Зокрема, УГСПЛ збирає професіоналів у галузі права з різним досвідом для обговорення нюансів переслідування та правового захисту в таких випадках, ризиків порушення та балансу між національною безпекою та правами людини. Під час вебінарів та закритих фахових дискусій аудиторія може обговорити різні аспекти колабораціонізму. В період з березня по травень 2023 року Програма випустила [серію з дванадцяти вебінарів](#) від випускників освітніх програм УГСПЛ. У результаті цих дискусій розглядалися можливі зміни до законодавства України, спрямовані на надання навчальним закладам необхідних інструментів для реагування на випадки колабораційної діяльності в освіті.

17-19 серпня 2023 року тренери та експерти УГСПЛ спільно з випускниками освітніх програм УГСПЛ провели [стратегічну сесію](#), присвячену вирішенню питань, пов'язаних з колабораціонізмом. Під час стратегічної сесії запрошені адвокати, прокурори, судді обговорили свої знання з акцентом на вирішенні питань, пов'язаних з колабораціонізмом працівників освіти на тимчасово окупованих територіях та можливості застосування механізмів перехідного правосуддя в умовах повномасштабної агресії РФ в Україні. Під час стратегічної сесії експерти розробили проєкт плану дій для подальшої освітньої діяльності УГСПЛ. Було визначено шість основних тем для потенційних інтервенцій: 1) комунікації (розробка освітніх курсів щодо інструментів комунікації тощо); 2) дослідження та аналіз (наприклад, дослідження міжнародного досвіду реагування на колабораціонізм); 3) розбудова спроможності (вдосконалення судової практики, розвиток спроможності правоохоронних органів, розробка освітніх курсів, вдосконалення методології тощо); 4) правосуддя перехідного періоду (інструменти реінтеграції колабораціоністів у суспільство, люстрація тощо); 5) моніторинг та контроль з боку громадянського суспільства (освітні заходи для ОГС); 6) розробка нормативно-правової бази та правозахист.

Команда УГСПЛ випустила серію вебінарів, спрямованих на обговорення ключових аспектів забезпечення та захисту прав дитини в освітньому середовищі. Під час вебінару [«Як забезпечити права дитини в школі»](#)

	<p>експерт Олександр Войтенко разом з експертом УГСПЛ надали цільовій аудиторії рекомендації щодо того, що потрібно робити школам для того, щоб «права людини в школі були живими», повторюючи цитату спікера. Зокрема, спікер роз'яснив різницю між стандартними практиками та порушеннями прав дитини в освітньому процесі. Запис вебінару доступний для перегляду на офіційній сторінці УГСПЛ у Facebook і набрав понад 1100 переглядів.</p> <p>30 жовтня 2023 року УГСПЛ провела вебінар на тему «Домашнє насильство: що потрібно знати освітянам». Спікером виступив Віктор Вальчук, національний експерт, тренер з питань запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. Домашнє насильство є одним з найпоширеніших порушень прав людини, від якого страждають діти, які є особливо вразливими, жінки та чоловіки. Спікер пояснив, як освітянам реагувати на випадки домашнього насильства, які правові статті слід знати та як їх правильно застосовувати, а також навчив приймати виважені рішення для ефективного захисту постраждалих, незалежно від того, чи є вони дітьми чи дорослими. «Домашнє насильство - це явище, яке не розрізняє соціальний статус, вік чи стан. Особисто я називаю домашнє насильство щоденним тихим злочином, тому що воно відбувається без свідків. Тому наше завдання - зробити наше майбутнє безпечнішим та ефективно надавати допомогу», - зазначив спікер. Трансляція вебінару встановила для рекорд переглядів для УГСПЛ - 2 500 людей одночасно дивилися її у Facebook та загалом вона отримала 14 000 переглядів та 8 600 реакцій.</p>
<p>Посилання на Інтернет-ресурси, де розміщено інформацію про результати реалізації Програми та інші матеріали або документи, розроблені в рамках Програми</p>	<p>www.helsinki.org.ua та www.hro.org.ua, включаючи пов'язані сторінки у соціальних мережах https://www.facebook.com/Ugspl</p>
<p>Загальна сума витрачених під час реалізації Програми коштів міжнародної технічної допомоги (за наявності), у тому числі за категоріями:</p>	<p>—</p>
<p>послуги з організації тренінгів, навчання, опитування, інформаційні кампанії</p>	<p>—</p>
<p>консультаційні послуги</p>	<p>—</p>
<p>Обладнання</p>	<p>—</p>
<p>будівельні, ремонтні роботи, технічний нагляд</p>	<p>—</p>

адміністративні витрати виконавця	—	
3. Порівняння запланованих результатів Програми з досягнутими¹⁶		
Кількісні показники результативності	Заплановані результати на кінець звітнього періоду ¹⁷	Фактичні результати на кінець звітнього періоду
<i>ЗАВДАННЯ I: Розширення та посилення моніторингу дотримання та просування прав людини</i>		
Кількість здійснених моніторингових візитів з метою документування порушень прав людини та воєнних злочинів на уражених війною територіях.	50	62
Кількість порушень прав людини та воєнних злочинів, що задокументовані в рамках Програми «Права людини в дії»	Індикатор новий, відповідно задокументованим випадкам	17 508
Кількість звітів та повідомлень щодо прав людини, поданих українськими НУО до міжнародних правозахисних механізмів та національних органів, відповідальних за просування та захист прав людини	7	4
Кількість прийнятих за сприяння Уряду США законів, регуляторних актів, поправок та політик, що захищають основоположні свободи та відповідають міжнародним стандартам	3	2
Кількість проведених адвокаційних кампаній для захисту та просування прав людини	4	індикатор видалений
<i>ЗАВДАННЯ II: Посилення участі у стратегічних судових справах</i>		
Кількість якісних стратегічних судових процесів на національному та міжнародному рівні юрисдикції, пов'язаних зі збройним конфліктом на Донбасі, окупацією Криму та повномасштабним вторгненням РФ	35	35
Кількість публікацій про судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом/війною, на веб-сайті УГСПЛ	15	14
<i>ЗАВДАННЯ III: Підвищення правової обізнаності та посилення правової спроможності громадян</i>		
Кількість освітніх заходів за фінансування Уряду США, що спрямовані на підвищення суспільної обізнаності та розуміння прав людини	22	24
Кількість правозахисників, що пройшли навчання з прав людини та отримали підтримку	320 чол.: 160; жін.: 160	304 чол.: 105; жін.: 199
Кількість проведених інформаційно-просвітницьких заходів з прав людини для постраждалого від конфлікту/війни населення	250	702
<i>ЗАВДАННЯ IV: Відновлення порушених прав та справедливості для жертв катувань та збройного конфлікту</i>		

¹⁶ Бюджетний (фіскальний) рік Уряду США починається 1 жовтня і завершується 30 вересня наступного року. Саме тому планування роботи та звітування за Програмою зазвичай відбувається в період з 1 жовтня по 30 вересня: перший звітний період 1 жовтня-31 березня; другий звітний період 1 квітня-30 вересня. З огляду на це кількісні показники у цьому звіті вказано відповідно до актуального звітнього проміжку Уряду США, а не календарних півріччя чи року (якщо не вказано інше).

¹⁷ Програма не передбачає планування показників на півроку – саме тому тут вказані заплановані результати не на кінець звітнього періоду, а на кінець фіскального півріччя США.

Кількість осіб з-поміж малозабезпечених та/або маргіналізованих груп, котрі отримали правову допомогу коштом Уряду США	6 000 чол.: 3 000; жін.: 3000	10 142 чол.: 3 488; жін.: 6 654
--	-------------------------------------	---------------------------------------

4. Узагальнена оцінка бенефіціаром результатів Програми

Протягом звітнього періоду УГСПЛ як виконавець Програми в повному обсязі виконала свої зобов'язання перед реципієнтами та суспільством в цілому, зокрема верствами населення України, що постраждали від воєнних дій та окупації, а також ВПО, беручи також до уваги ті виклики, які постали після повномасштабного воєнного вторгнення РФ в Україну, яке почалося 24 лютого 2022 року. Щодо основних досягнень:

- надано правову допомогу декільком тисячам жертв порушень прав людини, які отримали необхідну первинну та вторинну правову допомогу (загалом близько 10 142 звернень та консультацій за період з 01.10.2022 по 30.09.2023), та загалом підвищено рівень поінформованості українців щодо прав людини в умовах збройних конфліктів;
- порушення прав людини та воєнні злочини, що вчинені РФ як країною-агресором та окупантом на території України активно комунікують з метою привернення уваги органів державної влади, суспільства та міжнародних гуманітарних та правозахисних організацій;
- зібрано та проаналізовано численні докази порушень прав людини (станом на 31.12.2023, база «Трибунал для Путіна» містить більше 60 810 задокументованих випадків порушень прав людини та воєнних злочинів) з метою подальшого притягнення до відповідальності винних військових окупаційних військ та інших осіб, а також збереження точної історичної інформації про напад держави-агресора. Окрім іншого, УГСПЛ спеціалізуються на документуванні порушень прав людини під час повномасштабного вторгнення РФ та співпрацює з іншими коаліціями правозахисників - «Трибунал для Путіна»;
- УГСПЛ продовжує документувати злочини Росії в Україні. У листопаді 2023 року до бази даних було додано 2 021 нових епізодів воєнних злочинів, що загалом становить 38 302 з початку вторгнення РФ. Понад 8 892 з них пов'язані з людськими жертвами та порушеннями прав цивільного населення. Збір даних розпочався 24 лютого 2022 року і охопив 18 областей України, найбільше інцидентів сталося в Херсонській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській та Сумській областях. У листопаді 2023 року постраждали 499 цивільних осіб, а за жовтень місяць - 535. Більшість інцидентів є наслідком повітряних і артилерійських атак та підриву на вибухових пристроях;
- продовжено напрацювання інструментів, які б надали змогу вітчизняним освітянам повноцінно впроваджувати курси з вивчення МГП у своїх навчальних закладах – необхідність, яка, на думку правозахисників, виникла ще 2014 року, коли РФ почала збройну агресію проти України, та яка стала ще більш актуальною з огляду на повномасштабне вторгнення РФ та необхідність повсюдного документувати скоєні окупантом воєнні злочини з метою використання зібраних доказів під час майбутніх судових процесів з притягнення злочинців до відповідальності;
- забезпечується належна підтримка правової позиції України в міжнародних судах щодо протидії агресії РФ;
- продовжується робота над збором, систематизацією та обробкою інформації для розробки рекомендацій щодо державної політики подолання негативних наслідків збройного конфлікту та тимчасової окупації.

У наступному звітньому періоді Програма продовжить реалізацію заходів, спрямованих на захист прав людини постраждалих від конфлікту, шляхом надання правової допомоги, ведення стратегічних справ, консультування органів влади щодо законодавчих змін та впровадження відповідної політики, навчання юристів, державних службовців та освітян основам міжнародного гуманітарного права та права прав людини, співпраці з міжнародними суб'єктами, такими як ООН, ОБСЄ, РЄ, урядами європейських країн тощо.

Разом з тим, на підставі пункту 46 Порядку залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153 «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу

міжнародної технічної допомоги» (із змінами), Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини повідомляє.

Секретаріат на виконання прийнятих зобов'язань в рамках реалізації Програми міжнародної технічної допомоги відповідно до Порядку, спираючись на Меморандум про взаєморозуміння і співпрацю між виконавцем і бенефіціаром проекту (програми) міжнародної технічної допомоги, укладений 08.06.2022 між Секретаріатом Уповноваженого та Громадською спілкою «Українська Гельсінська спілка з прав людини» (далі – УГСПЛ, виконавець), повинен проводити моніторинг Програми та звітувати щодо неї в межах зобов'язань, досягнутих показників, в свою чергу виконавець – забезпечити регулярне інформування бенефіціара щодо перебігу Програми, своєчасно надавати звіти про діяльність в межах узгоджених спільних дій учасників Програми для досягнення цілей надання міжнародної технічної допомоги за рахунок Уряду США через Агентство США з міжнародного розвитку.

Секретаріатом як бенефіціаром Програми за результатами розгляду та аналізу, наданих 24.01.2024 виконавцем Програми результатів поточного моніторингу Програми за 2023 рік, виявлено його неналежну реалізацію в частині невідповідності реципієнтів, про що листом Секретаріату від 26.01.2024 № 857.2/24/55 перед УГСПЛ порушено питання стосовно надання ґрунтовних пояснень та усунення порушень у визначений строк з попередженням про наслідки неусунення виконавцем виявлених порушень.

З наданої звітної інформації поточного (річного) моніторингу Програми за період 01.01 – 31.12.2023 вбачається невідповідність реципієнтів, які безпосередньо одержують міжнародну технічну допомогу, визначених та затверджених у переліку реципієнтів до реєстраційної картки від 30.05.2023 № 3126-05, та фактично зазначених у звіті.

Так, кількість реципієнтів Програми складає 6 громадських організацій. Виконавець у звіті зазначає додатково 8 реципієнтів, залучених як субгрант, та необмежене коло громадян України, із низкою проведених заходів, яких долучено до Програми без внесення відповідних змін до реєстраційної картки Програми, як-то передбачено процедурою залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги Порядку щодо необхідності перереєстрації, серед іншого, у разі зміни реципієнтів (пункт 21 Порядку).

Листом УГСПЛ від 29.01.2023 повторно надано результати поточного моніторингу Програми за 2023 рік (далі – звіт), аналогічні попередньому, за винятком інформації, яка потребувала пояснень неналежної реалізації від виконавця Програми.

Втім, виконавець так і не надав пояснень щодо залучення за власним рішенням реципієнтів, які не мають відношення до реалізації Програми, натомість усунув розбіжності шляхом простого видалення попередньо наданої інформації та даних в графах «Реципієнти» та «Інформація про досягнення очікуваних результатів». Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини вбачає, що такий спосіб не можна вважати належним усуненням виявленого порушення.

Згідно із пунктами 24, 45 Порядку моніторинг проводиться Секретаріатом Кабінету Міністрів України разом з бенефіціаром та уповноваженими представниками партнера з розвитку (за згодою) під час реалізації проекту (програми) (поточний моніторинг) і на заключному етапі реалізації (заключний моніторинг), бенефіціар за результатами моніторингу здійснює нагляд за цільовим використанням міжнародної технічної допомоги.

Враховуючи викладене, керуючись пунктом 46 Порядку Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини просить розглянути пропозицію про зупинення реалізації проекту (програми) міжнародної технічної допомоги «Реагування на порушення прав людини та посилення правової спроможності громадян та правозахисників в Україні (Права людини в дії)» до усунення виконавцем Громадською спілкою «Українська Гельсінська спілка з прав людини» виявлених порушень, поінформувати Секретаріат про результати консультацій з партнером з розвитку – Урядом США через Агентства США з міжнародного розвитку.

5. Проблемні питання та/або пропозиції

Ключовим фактором, який істотно вплинув не тільки на імплементацію активностей в рамках Програми, а й кардинально змінив життя всієї України стало повномасштабне воєнне вторгнення РФ, яке розпочалось 24 лютого 2022 року. Відповідно до нових викликів які постали перед українським суспільством, діяльність Програми USAID було адміністративно та стратегічно переформатовано з огляду на нові виклики, а саме:

- Істотно збільшилась кількість воєнних злочинів, злочинів проти людяності та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права як на окупованих територіях, так і на територіях, підконтрольних уряду України, особливо в контексті масованих ракетних атак, ударів по цивільним об'єктам та енергетичній інфраструктурі. Враховуючи це, виникла необхідність більш тісно координувати зусилля з місцевими органами державної влади, неурядовим сектором, іншими донорами та міжнародними партнерами в Україні. Особливу увагу приділено документуванню порушень прав людини під час збройного конфлікту відповідно до загальноновизнаних світових стандартів. Важливу роль в цьому процесі мають відігравати неурядові організації, зокрема національні коаліції щодо документування як «Трибунал для Путіна», яка у співпраці з профільними органами державної влади повинна належними чином фіксувати та систематизувати порушення прав людини з тим, щоб притягнути до індивідуальної кримінальної відповідальності вищих посадових осіб РФ. Невід'ємною складовою цього процесу також має виступати створення трибуналу для притягнення до відповідальності політичного та воєнного керівництва РФ. З метою посилення цього напрямку діяльності, Програма USAID надає підтримку неурядовим організаціям в Україні, і їх коло буде розширюватись.
- Суттєво збільшилась кількість внутрішньо переміщених осіб, а також жертв збройного конфлікту в Україні. З огляду на це необхідно забезпечити можливість для постраждалого населення отримання безоплатної юридичної допомоги, юридичних консультацій, та супроводу деяких справ в національних та міжнародних судах з метою отримання репарацій за завдану шкоду. Програма USAID планує продовжувати активну підтримку в цьому напрямку, з метою подальшого розширення мережі громадських приймалень та надання відповідної юридичної допомоги.
- Питання формування державної політики з питань перехідного правосуддя в умовах воєнного стану залишається не в пріоритеті діяльності Уряду та парламенту, оскільки є більш нагальні проблеми гуманітарного та військового значення, які потребують вирішення. В той же час, в умовах впровадження окремих елементів перехідного правосуддя для подолання наслідків збройного конфлікту для системного підходу необхідно забезпечити належне організаційно-правове оформлення процесу. Програма USAID готова продовжувати надання підтримки Уряду в цьому напрямку.
- Дії окупаційної армії на території України призвели до загострення проблем, пов'язаних із діяльністю органів прокуратури та інших органів влади. З метою підвищення ефективності взаємодії різних органів влади, правоохоронних органів, варто додатково вивчити наявний досвід та практики правової протидії воєнним злочинам, пов'язаних із геноцидом, екоцидом та іншими злочинами під час збройних конфліктів, гармонізувати положення кримінального кодексу України з стандартами міжнародного права, особливо в частині воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Програма USAID готова надавати підтримку також в сфері досліджень світового досвіду та міжнародного права, та вже скеровує свої зусилля в цьому напрямку через підтримку діяльності субгрантерів-неурядових організацій громадського сектору.

В.о. Координатора проєкту

_____ (підпис)

І.Д. ВЕРВЕЙКО
(ініціали та прізвище)

